

VELKÝ
GATSBY

FRANCIS SCOTT FITZGERALD

Přeložili Rudolf Červenka a Alexander Tomský

Translation © Rudolf Červenka a Alexander Tomský, 2011
© LEDA spol. s r.o., 2011

ISBN 978-80-7335-319-3

Znovu Zeldě

*Chod' v zlatém klobouku, jestli ji tohle dostane,
když umíš do výšky, skoč před ní mohutně,
až křikne: „Miláčku ve zlatém klobouku, miláčku skokane,
já chci tě urputně!“*

THOMAS PARKE D'INVILLIERS

1. KAPITOLA

KDYŽ JSEM BYL MLADŠÍ a mnohem citlivější, dostal jsem od otce radu, o které dodnes občas přemítám.

„Pokaždé když se ti zachce někoho kritizovat,“ řekl mi, „uvědom si, že každý nemá takové výhody jako ty.“

Dál o tom nemluvil, ale protože jsme si vždycky rozuměli, byt' takovým naším vlastním nevyřčeným způsobem, věděl jsem, že měl na mysli mnohem víc. Od té doby jsem velice zdrženlivý v úsudku, což mi umožnilo objevit nejednu zvláštní povahu a taky ze mě udělalo oběť pro spoustu neodbytných otravů. Když se totiž taková vlastnost u někoho normálního objeví, nenormální mysl ji velice rychle postřehne a nalepí se na ni, a tak se stalo, že jsem byl na univerzitě nespravedlivě obviněn z intrikánství, protože jsem byl zasvěcen do skrytých trápení mnoha cizích vykořeněných lidí. Většinou jsem ty důvěrnosti pochopitelně sám nevyhledával – mnohokrát jsem předstíral spánek, zaneprázdněnost nebo nepřátelský nezáměr, jakmile jsem podle nějakého neklamného znamení zjistil, že se blíží nevídaná důvěrnost. Taková vyznání mladých mužů, nebo alespoň způsob, jakým je plagiátorsky vyjadřují, mohou

brzdit jen jejich pochopitelné zábrany. Zdrženlivost v úsudku předpokládá nekonečnou zásobu naděje. Pořád se ještě trochu bojím, že o něco přijdu, když zapomenu – jak otec snobsky poznamenal a já po něm snobsky opakuji –, že smysl pro základní pravidla slušnosti je sudičkami přidělován velice nerovnoměrně.

Když jsem se teď pochlubil svou trpělivostí, musím přiznat, že i ona má své meze. Základy lidského chování mohou spočívat buď na pevné skále, nebo na rozbředlých bažinách, ale když se přesáhne určitá hranice, je mi už pak jedno, na čem spočívají. Když jsem se loni na podzim vrátil z Východu, chtěl jsem, aby celý svět oblékl uniformu a postavil se už provždy do jakéhosi morálního pozoru. Nestál jsem už o žádné bouřlivé výlevy, při nichž by se mi dostalo výsady nahlédnout do lidského srdce. Jenom na člověka, který dal této knize jméno, jsem reagoval jinak – na Gatsbyho, jenž byl ztělesněním všeho, k čemu cítím opravdové opovržení. Jestliže se osobitost vytváří z jednolité řady úspěšných gest, pak na něm bylo skutečně něco oslnivého, jakási vypjatá citlivost pro přísliby života, jako kdyby byl napojen na některý z oněch složitých přístrojů, které zaznamenávají zemětřesení i na vzdálenost deseti tisíc mil. Tato vnímavost neměla nic společného se slabošskou přístupností dojmům, která se tak často skrývá pod noblesním označením „tvůrčí povaha“ – šlo o mimořádné umění doufat, romantickou připravenost, jakou jsem u nikoho jiného nikdy nenašel a jakou asi už nikdy nenajdu. Ne – nakonec se ukázalo, že

s Gatsbym je všechno úplně v pořádku a můj zájem o nicotné lidské nářky a chvilková citová vzplanutí dočasně vyhasl, když jsem zjistil, čeho všeho se Gatsby stal kořistí a uviděl to špinavé mračno prachu, které všichni rozvířovali za jeho sny.

*

V našem středozápadním městečku patří má rodina už po tři generace k důležitým a zámožným lidem. Carrawayové jsou vlastně rodinný klan a říká se, že jsme potomky vévody z Buccleuchu, ale skutečným zakladatelem větve, k níž náležím, byl bratr mého dědečka, který se sem přistěhoval v jednapadesátém roce, do občanské války za sebe poslal náhradníka a založil železářský velkoobchod, který můj otec vede dodnes.

Nikdy jsem svého prastrýce neviděl, ale říkájí o mně, že se mu dost podobám – soudí se tak podle jeho poněkud škrobeného portrétu v otcově kanceláři. Studia jsem ukončil v New Havenu roku 1915, právě čtvrt století po svém otci, a o něco později jsem se zúčastnil onoho opožděného teutonského stěhování národů známého jako světová válka. Náš protiútok se mi zalíbil natolik, že jsem po návratu domů neměl nikde stání. Místo abych se vrátil na Středozápad jako do útulného koutku v srdci světa, připadal mi nyní jako potrhaný cár vesmíru – a tak jsem se raději rozhodl, že zamírím na Východ a naučím se obchodovat s cennými papíry. Obchodoval s nimi totiž každý, koho jsem znal, a tak jsem si řekl, že jednoho svobodného mládence to ještě dokáže

uživit. Všechny tety a strýcové se o tom radili, jako by pro mě vybírali střední školu, ale nakonec s vážným výrazem a poněkud zdráhavě prohlásili „no – tak – proč ne“. Otec přivolil, že mě bude rok finančně podporovat, a po nejrůznějších zdrženích jsem přišel na Východ – myslel jsem, že natrvalo – někdy na jaře v dvaadvacátém roce.

Nejdřív jsem si samozřejmě musel najít ve městě bydlení. Začínalo léto a já byl ještě svěží z rozlehlých luk a přívětivých stinných stromů venkova, takže když mi jeden mladík z kanceláře navrhl, abychom si společně pronajali domek na předměstí, zdálo se mi, že je to vynikající nápad. Kolega nakonec sehnal přístřešek, takový větry ošlehaný bungalov z lepenky za pouhých osmdesát dolarů měsíčně, ale v posledním okamžiku jej firma poslala do Washingtonu, takže jsem se ocitl za městem sám. Měl jsem psa – aspoň několik dní jsem ho měl, než mi utekl – křaplavou fordku a Finku, která mi stlala a vařila snídani a nad elektrickým sporákem si pro sebe mumlala jakási finská moudra.

Pár dnů jsem se cítil dost opuštěný, až mě jednou ráno zastavil na cestě nějaký člověk, který se tady objevil o něco později než já.

„Nevíte, jak se dostanu do Západního Vejce?“ zeptal se bezradně.

Vysvětlil jsem mu, kudy má jít, a když jsem pokračoval v cestě, necítil jsem se už tak sám. Jako bych se stal najednou průvodcem cizinců, průkopníkem a zakladatelem osady. Udělil mi tak bezděčně místní domovské právo.

A tak v zářícím slunci a v záplavě listů rozpukajícího na stromech a rašícího v tom horku jako ve zrychleném filmu, jsem začal podléhat známému přesvědčení, že s létem začíná nový život. Jednak jsem toho měl spoustu načíst a jednak ze svěžího povětří přímo čišelo bujaré zdraví, takže stačilo jen nasávat. Koupil jsem si snad tucet knih pojednávajících o bankovníctví, o bankovních zárukách a investičních cenných papírech. Stály potom na mé polici v červených a zlatých ořízkách jako čerstvě ražené mince a slibovaly odhalit úžasná tajemství, která znali pouze Midas, Morgan a Maecenas. A já choval vznešený záměr, že přečtu ještě mnoho dalších knih. Na univerzitě jsem měl tak trochu literární sklony – jeden rok jsem dokonce napsal sérii pompézních a frázoovitých úvodníků pro *Yaleské noviny* – a teď jsem se chystal, že se k tomu vrátím a stanu se tím nejomezenějším specialistou na světě čili jak se říká – všestranně obeznámeným člověkem. To není bonmot, koneckonců svět vidíme nejlíp, když se díváme z jediného okna.

Byla to naprostá náhoda, že jsem si pronajal domek v jedné z nejpodivnějších obcí v Severní Americe. Stál na onom úzkém bouřlivém ostrově, který se rozprostírá východně od New Yorku a kde jsou kromě jiných přírodních zajímavostí dva neobvyklé pevninské útvary. Z onoho velikánského mokrého venkovského dvora Longislandského průlivu, z té jediné ochočené pláně slané vody na západní polokouli, vyčnívá dvacet mil od města pár obrovských vajec se shodnými obrysy, oddělených jen jakousi

zátokou. Nejsou dokonale oválná – na koncích, kde se dotýkají, jsou obě zploštělá jako vejce v té anekdotě o Kolumbovi – ale rackům, kteří nad nimi poleťují, musí jejich fyzická podobnost ustavičně působit zmatek. Pro toho, jenž křídla nemá, je daleko zajímavější skutečnost, že kromě tvaru a velikosti si jinak vůbec nejsou podobná.

Bydlel jsem tehdy na Západním Vejci, na tom – no na tom míň elegantním, ačkoli tohle je příliš leda- bylé označení, než aby vyjádřilo bizarní a dost varov- ný kontrast mezi nimi. Domek stál na samé špičce Vejce, jenom padesát yardů od Průlivu, a tísnil se mezi dvěma mohutnými domy, za které se platí dva- náct až patnáct tisíc dolarů za sezonu. Budova napra- vo byla podle všech měřítek kolosální – byla to přes- ná napodobenina nějakého normandského Hôtel de Ville, na jedné straně s věží, prosvítající novotou pod tenkými výhonky čerstvého břechťanu, s mramo- rovým bazénem a s více než čtyřicetiakrovým trá- vníkem a zahradou. Takhle vypadalo Gatsbyho sídlo. Nebo spíš, jelikož jsem Gatsbyho tehdy ještě neznal, bylo to sídlo obývané mužem onoho jména. Můj domek byl docela pro ostudu, ale byla to malá ostu- da a nevšimli si jí, takže jsem měl vyhlídku na vo- du, částečnou vyhlídku na sousedův trávník a potě- šení z blízkosti milionářů – to všechno za osmdesát dolarů měsíčně.

Na druhé straně zátoky se podél vody třpytily pa- láce elegantního Východního Vejce a příběh toho lé- ta, do kterého jsem se zapletl, začíná toho dne, kdy jsem tam jel na večeři k Buchananovým. Daisy byla

totiž má sestřenice z druhého kolena, Toma jsem znal z univerzity a po válce jsem u nich v Chicagu strávil dva dny.

Daisyin manžel měl kromě jiných fyzických předností pověst jednoho z nejsilnějších křídel, jaká kdy hrála americký fotbal v New Havenu – byl svým způsobem velkou celebritou, jedním z těch lidí, kteří v jednadvaceti dosáhnou tak závratné dokonalosti v nějakém úzkém oboru, že všechno, co přijde potom, pocítují už jen jako velké zklamání. Pocházel z příšerně bohaté rodiny – dokonce i na univerzitě mu vyčítili, jak rozhazuje peníze – ale pak odešel z Chicaga a přesídlil na Východ tak okázale, až to vyráželo dech. Přivezl si například stádečko pólových poníků z Lake Forestu. Těžko se dalo uvěřit, že někdo z mé generace je tak bohatý, že si něco takového může dovolit.

Nevím, proč se přestěhovali na Východ. Jen tak bezdůvodně strávili asi rok ve Francii a potom se bezcílně toulali z místa na místo, především na takové, kde se hraje pólo, a hlavně oba utráceli. Tentokrát se už přestěhovali natrvalo, řekla mi Daisy do telefonu, ale já jí moc nevěřil – do srdce jsem jí neviděl, ale cítil jsem, že Tom nebude mít nikde stání a bude zase nostalgicky unášen touhou po dramatické vřavě nějakého nenávratně ztraceného fotbalového zápasu.

A tak se stalo, že jsem se jednoho teplého větrného večera rozjel naproti na Východní Vejce navštívit dva staré přátele, které jsem téměř neznal. Dům měli mnohem honosnější, než jsem očekával. Nad zálivem se vypínalo takové radostné červenobílé sídlo v georgiánském koloniálním stylu. Trávník začínal

u pobřeží a táhl se čtvrt míle k hlavnímu vchodu, přeskakoval sluneční hodiny a cihlové cestičky i žhnoucí zahrady – aby se nakonec, když už doběhl k domu, jako by setrvačností vyhrnul po zdi vzhůru v podobě světlých stonků psího vína. Průčelí se vychloubalo řadou velkých balkonových oken, zářících nyní odraženým zlatem a široce otevřených do teplého větrného podvečera, a na verandě stál rozkročený Tom Buchanan v jezdeckém úboru.

Dost se změnil za tu dobu, co uplynula od New Havenu. Teď to byl hřmotný třicátník s vlasy jako sláma, s tvrdými rysy a povýšenými způsoby. V jeho tváři vládly zářivé, povýšeně hledící oči, takže vypadal, jako by se neustále předkláněl do útoku. Dokonce ani zženštilá parádivost jezdeckého úboru nemohla zakrýt obrovskou sílu jeho těla – zdálo se, že lesknoucí se jezdecké boty vyplňují do té míry, že šněrování na horním okraji každou chvíli praskne, a když pod tenkým kabátkem pohnul paží, bylo vidět, jak se mu tam převaluje velký uzel svalů. Bylo to tělo schopné nesmírného vzepětí – kruté tělo.

Jeho hlas, skřípavý a chraptivý tenor, ještě zvyšoval nepříjemný dojem, jako by ho všechno popouzel. Byl v něm nádech otcovské přezíravosti i vůči lidem, které měl docela rád – a v New Havenu žilo nemálo lidí, kteří ho z duše nenáviděli. Vypadal totiž, jako by stále říkal: „Nemyslete si, že můj názor na tyhle věci je směrodatný jenom proto, že mám větší páru a že jsem víc chlap než vy.“

V posledním ročníku jsme chodili do stejné společnosti, a ačkoli jsme nikdy nebyli důvěrní přátelé,

měl jsem vždycky dojem, že mě bere a že si svým tvrdým, namyšleně nostalgickým způsobem přeje, abych si ho oblíbil.

Pár minut jsme spolu hovořili na sluncem zalitým zápraží, když se najednou roztěkaně rozhlédl kolem a řekl:

„Mám to tady pěkné, co.“

Vzal mě za rameno, aby mě obrátil, a širokou plochou dlaní se rozmáchl podél průčelí, jako by chtěl obsáhnout nízko položenou italskou zahradu, půl-akr přeplněný omamně vonícími růžemi a motorový člun se zdviženou přídí, který sebou divoce škulal na vlnách přílivu.

„Patřilo to Demainovi, tomu naftaři.“ Pak mě zase zdvořile a úsečně otočil. „Půjdeme dovnitř.“

Šli jsme vysokou chodbou do světlé, růžově zbarvené místnosti, křehce vsazené do domu francouzskými okny na obou koncích. Otevřená okna kontrastovala svou lesklou bělobou s čerstvou trávou venku, která jako by vrůstala do domu. Pokojem proudil vítr od moře, na jednom konci vháněl záclony jako vybledlé vlajky do místnosti a na druhém je vyháněl ven a zvedal je až ke stropu, který vypadal jako svatební dort s ledovou polevou – a potom se snesl na vínově červený koberec, až po něm běžaly stíny jako vlny na mořské hladině.

Jediným zcela nehybným předmětem v pokoji byla monumentální pohovka, na které se jako na připoutaném baloně vznášely dvě mladé ženy. Bílé šaty se na nich třepaly a nadouvaly, jako by je vítr právě přivál zpět z krátkého letu kolem domu. Chvilí

jsem zůstal stát a naslouchal pleskání záclon a vzdychání obrazu na zdi. Náhle se ozvalo bouchnutí, jak Tom prudce zavřel zadní okna. Vítr v pokoji najednou odumřel a záclony a koberce i ty dvě mladé ženy se pomalu snesly na podlahu.

Mladší z nich jsem neznal. Ležela natažená na jednom konci pohovky, ani se nepohnula a bradu měla lehce vystrčenou, jako by se na ní pokoušela udržet cosi, co užuž musí spadnout. Pokud mě koutkem oka zahlédla, nedala to nijak najevo – a já jsem byl tak užaslý, až jsem málem zamumlal omluvu, zda jsem ji svým příchodem nevyrušil.

Druhá dívka, Daisy, se pokusila vstát – trochu se předklonila a zatvářila se přitom svědomitě – pak se zasmála nesmyslným roztomilým drobným smíchem a já jsem se taky zasmál a popošel jsem dál do pokoje.

„Š – štěstím se nemůžu ani pohnout.“

Zase se zasmála, jako by řekla něco velice vtipného, chvilku mi podržela ruku a dívala se mi do obličeje s výrazem, že na širém světě není nikdo, koho by tolik toužila spatřit. Pamatoval jsem si, že tohle dělala vždycky. Zašeptala něco, jako že příjmení té balancující dívky je Bakerová. Slyšel jsem o Daisy říkat, že šeptá jen proto, aby se k ní lidé nakláněli, což byla ovšem nespravedlivá kritika, jež nemohla nijak snížit půvab jejího chování.

Ať tak či onak, rty slečny Bakerové se zachvěly, nepatrně mi pokývla a pak zase rychle vrátila hlavu zpátky – předmět, který jí balancoval na bradě, zřejmě trochu zakolísal a to ji asi polekalo. Zase jsem

měl na jazyku omluvu. Projev naprosté soběstačnosti mě skoro pokaždé ohromí a naplní obdivem.

Otočil jsem se znovu ke své sestřenici, a ta mi svým hlubokým, vzrušujícím hlasem začala klást otázky. Její uhrančivý hlas stoupal a klesal v kadencích, jako by každá věta byla řádkou not, které už nikdy nikdo nezahraje. V jejím smutném, rozkošném obličejí všechno zářilo – měla zářivé oči i zářivá, vášnivá ústa, a z hlasu jí zaznívalo vzrušení, na něž muži, kteří o ni usilovali, nedokázali hned tak zapomenout. Melodická křivka, plná naléhavosti, šepetem pronesené „poslyš“, příslib, že zrovna před chvílí udělala něco odvážného a vzrušujícího a že něco odvážného a vzrušujícího se vznáší ve vzduchu i pro příští chvíle. A přesto působila zádumčivě.

Řekl jsem jí, že jsem se cestou na Východ stavil na den v Chicagu a že ji spousta lidí pozdravuje.

„Chybím jim?“ zvolala nadšeně.

„Celé město zpustlo. Všechna auta mají levé zadní kolo natřené načerno jako pohřební věnec a na severním nábřeží se celou noc ozývá nářek.“

„To je úžasné. Tome, vrátíme se tam. Zítř!“ Zničehonic nepřítomně dodala: „Měl by ses podívat na malou, Nicku.“

„To bych rád.“

„Teď spí. Jsou jí už tři. Tys ji ještě neviděl?“

„Ne.“

„Tak to bys měl. Je –“

Tom Buchanan, který se mezitím neklidně potloukal po pokoji, se náhle zastavil a položil mi ruku na rameno.

„Co teď vůbec děláš, Nicku?“

„U jedné makléřské firmy.“

„U které?“

Řekl jsem mu to.

„O těch jsem nikdy neslyšel,“ prohlásil rozhodně. Což mě pochopitelně otrávil.

„Ale uslyšíš,“ odpověděl jsem úsečně. „Uslyšíš, pokud ovšem zůstaneš na Východě.“

„Ach, já zůstanu na Východě, to se neboj,“ řekl a podíval se na Daisy a potom zase na mě, jako by mělo přijít ještě něco. „To bych byl pořádný kus hňupa, abych žil někde jinde.“

V tom okamžiku řekla slečna Bakerová: „To rozhodně!“ a to tak náhle, že jsem sebou trhnul – byla to první slova, která pronesla od chvíle, kdy jsem vstoupil do pokoje. Zřejmě ji to překvapilo stejně jako mě, protože zívla a několika rychlými, hbitými pohyby se narovнала.

„Úplně jsem ztuhla,“ postěžovala si, „ležím na tom gauči už od nepaměti.“

„Na mě se nedívej,“ odsekla Daisy, „celé odpoledne se tě snažím vytáhnout do New Yorku.“

„Ne, díky,“ řekla slečna Bakerová čtyřem koktejlům, které se právě přihrnuly ze spížírny. „Musím fakt dodržovat režim.“

Hostitel se na ni nedůvěřivě podíval.

„To teda dodržujete!“ A hodil do sebe koktejl, jako by to byla kapka na dně sklenice. „Že vy vůbec někdy něco dokážete, to fakt nechápu.“

Podíval jsem se na slečnu Bakerovou a zauvažoval, co to asi může být, co „dokáže“. Bylo zábavné ji pozorovat. Tuhle štíhlou dívku s drobným